

2.1 Vytvoření pracovní atmosféry

Pro mnoho učitelů je společné plánování a reflexe vlastního vyučování neobvyklou situací. Ve školní praxi se nepřihlíží často vyučovacím hodinám ostatních vyučujících, nehospituje se a společně neanalyzuje. Může se stát, že při společných rozborech vyučování vyvstanou vzpomínky na rozbory hodin během studia na pedagogické fakultě, jež byly subjektivně vnímány jako nepříjemné, a jsou proto spojeny s podprahovými pocity tlaku na výkon, hodnocení a asymetrickými situacemi v rozhovorech.

Kromě těchto zkušeností se připojuje skutečnost, že tvorba vyučování je úzce spojena s osobností vyučujícího, tj. s jeho sociálním a komunikativním chováním. Učitelky, které s námi v projektu spolupracovaly, popsaly, že si video vlastní hodiny prohlédly nejprve samy doma, než ji prezentovaly kolegyním. Tyto výpovědi se pravděpodobně zakládají na obavách, že budou vystaveny kritice.

Z tohoto důvodu je pro příjemnou a produktivní pracovní atmosféru nutné, aby si zúčastnění učitelé uvědomili, že analýza vyučovacích hodin představuje úplně jinou reflexivní situaci, než jak ji znají z dob studií. V žádném případě neslouží k hodnocení, ale výhradně k dalšímu profesionálnímu rozvoji vlastního jednání ve vyučovacích hodinách. Podstatným předpokladem proto je, aby se každý účastník opravdu otevřel analýze vlastního vyučování a nechápal diskusní příspěvky, alternativní návrhy a kritické body jako osobní útoky a nezaujal obranný postoj (srov. Artzt, Armour-Thomas 2002).

Jak vytvořit produktivní pracovní atmosféru?

- Základním předpokladem je atmosféra důvěry a vzájemného respektování, ve které nejde o to, zhodnotit výuku jako dobrou nebo špatnou, ale o to, pracovat intenzivně na společně vybraných hlavních bodech analýzy a problémech a rozvíjet alternativní možnosti jednání.
- Pro vybudování potřebné důvěry a proniknutí do společné analýzy může případně pomoci i možnost nejdříve analyzovat vyučovací hodinu nezúčastněných vyučujících nebo se věnovat pozorování žáků.
- Alternativní návrhy k výuce nejsou žádné lepší recepty, ale podněty k jednání a návrhy variant vyučovacího procesu.

2.2 Jak se vyrovnat s tím, že výuka je komplexní jev?

Při běžné výuce působí řada faktorů, které z ní tvoří komplexní mechanismus vzájemně se ovlivňujících součástí (očekávání a subjektivní oblasti zkušeností jedinců, vzory interakce, rámce, rutina, odborné a pedagogické pozadí, vnější rámce podmínky školy, třídy). Postihnutí a vyjádření se o pozadí rozhodování učitele v konkrétní chvíli je obtížné, či spíše nemožné. Schönovy výzkumy (1995) ukázaly, že i zkušení vyučující aplikují vlastní vědomosti a odůvodnění do svého jednání spíše implicitně. Přesný popis strategií jednání a rozhodování ve výuce nebývá vždy nutně součástí jejich reflexí (reflexion-in-action, srov. Schön 1995). Cílené reflektování a společná analýza vlastního jednání a rozhodování při vyučování je významným přínosem k dalšímu rozvoji každodenní pedagogické činnosti. Rozhovory s učitelkami zapojenými do projektu ukázaly, že reflexe vlastního vyučování je na základě komplexnosti vyučovacího procesu vnímána jako velmi náročná. Tuto komplexitu běžné výuky lze však redukovat.

Tipy:

- Zdokumentujte si vaši výuku, abyste se k ní mohli opakovaně vracet. Potvrdilo se, že je výhodné pořídit videozáznam. Také poznámky z výuky jsou nápomocné, nemohou však